

RELATIONSHIP BETWEEN RESILIENCE AND CHILDHOOD ABUSE/NEGLECT IN ADOLESCENT*

İdris Kaya¹, A. Rezan Çeçen-Eroğul²

¹Exp. Psychological Counselor, Ministry of National Education, Turkey. id_kaya@hotmail.com

²Prof. Dr., Muğla Sıtkı Kocman University, Turkey. rezancecen@mu.edu.tr

Abstract

Environmental and contextual factors such as individual, family, school and society must be comprehended well for better understanding of the concept of resilience which is defined as positive adaptation after the vital difficulties (Ungar, 2012). Childhood abuse and neglect which may be one of the most serious environmental trauma in person's life is defined by WHO (2010) as all types of physical and/or emotional ill-treatment, sexual abuse, neglect, negligence and commercial or other exploitation, which results in actual or potential harm to the child's health, survival, development or dignity in the context of a relationship of responsibility, trust or power. Although a lot of researches analyzing the relationship between child maltreatment experiences and resilience in the world, for instance in childhood (Jaffee et. all. 2007; Graham-Bermann et. all. 2009), in school years (Cicchetti & Rogosch 1997), in adolescent (Kassis et. all 2013; Perkins & Jones, 2004; DuMont, Widom & Czaja 2007) in adults (Goldstein, Faulkner & Wekerle 2013; Chambers & Belicki 1998; Campbell-Sills, Cohan & Stein 2006) only one study has been found in Turkey about the relationship between resilience and physical abuse in adolescents (Irmak, 2008). It is considered that this study aiming to find out the relationships between resilience and different types of abuse (physical, emotional, sexual) and neglect (physical, emotional) in Turkey sample has unique nature, it has also been considered that examining of distribution of childhood abuse and neglect in terms of socio- demographic variables handled in this work contributes to the studying upon understanding the abuse cases in Turkey. Consequently, the aim of this study is to investigate relationships between resilience and childhood maltreatment in adolescent and to determine the level of differentiation of childhood abuse and neglect experience according to demographic variables such as gender, parental education level, socioeconomic status, parental marital status and number of siblings.

Method: In this study the childhood abuse and neglect experience were measured by Childhood Trauma Questionnaire (Bernstein, 2006); resilience level was measured by Resilience Scale (Gürkan, 2006) and demographic features were measured by Demographic Form which was developed by researcher. Research was conducted on 671 adolescents who ages changing between 14-19 ($x = 16.17$; $SD = 1.28$) and 51.1% of the sample was female ($n = 343$) and 48.9% ($n = 328$) was male. Non-parametric tests were used in the analysis as childhood abuse and neglect experiences because the sample did not show the normal distribution among research variables.

Findings: Research findings revealed that significant negative relationships between resilience and emotional abuse ($r = -.33$, $p < .01$), physical abuse ($r = -.26$, $p < .01$), sexual abuse ($r = -.23$, $p < .01$), physical neglect ($r = -.33$, $p < .01$) and emotional neglect ($r = -.37$, $p < .01$). Besides that, it has been determined that all type of abuse and neglect except emotional abuse has significantly differed according to sex in favor of males. In addition although experiences of abuse and neglect did not differ according to parental marital status (married, single), family type (nuclear, extended), number of siblings and the family's monthly income; only physical neglect experiences differed according to the parents' (either mother and father) educational level.

Result: Research findings have shown that as adolescents' traumatic childhood experiences increased the levels of resilience in terms of recovering strength after a negative experiences decrease as well. On the other hand it can be said that gender is an effective demographic variables on childhood abuse and neglect experiences and parents' level of education has an effect on physical neglect experience.

Keywords: resilience, childhood abuse, neglect, adolescent

* This paper was derived from part of Doctoral Dissertation which is supervised by Prof. Dr. A. Rezan Çeçen-Eroğul and derived by İdris Kaya

Ergenlerde Psikolojik Sağlık ve Çocukluk Dönemi İstismar/ İhmal Yaşantıları Arasındaki İlişkiler

Özet

Yaşamsal zorlukların ardından bireyin pozitif uyumu şeklinde tanımlanan psikolojik sağlık kavramının daha iyi anlaşılması için bireyin içinde bulunduğu aile, okul, toplum gibi çevresel ve bağlamsal faktörlerin iyi anlaşılması gerekir (Ungar, 2012). Bireyin yaşamında maruz kalabileceği en ciddi çevresel travmalardan biri olan çocukluk dönemi istismar ve ihmal yaşantıları Dünya Sağlık Örgütü tarafından (2010) bir sorumluluk, güven ve güç ilişkisi bağlamında çocuğun sağlığına, yaşamına, gelişimine veya saygınlığına zarar verebilecek her türlü fiziksel ve duygusal kötü davranışı, cinsel istismarı, ihmali, dikkatsizliği, ticari ve diğer sömürüler şeklinde ifade edilmektedir. Dünyada psikolojik sağlık ile çocukluk dönemi kötü muamele yaşantıları arasındaki ilişkiyi çocuklarda (Jaffee et. all. 2007; Graham-Bermann et all. 2009), okul döneminde (Cicchetti & Rogosch 1997), ergenlerde (Kassis et.all 2013; Perkins & Jones, 2004; DuMont, Widom & Czaja 2007) yetişkinlerde (Goldstein, Faulkner & Wekerle 2013; Chambers & Belicki 1998; Campbell-Sills, Cohan & Stein, 2006) inceleyen birçok çalışma olmasına rağmen Türkiye örneğinde söz konusu ilişkiye dair sadece ergenlerde fiziksel istismar ile psikolojik sağlamlığı inceleyen bir çalışmaya rastlanmıştır (Irmak, 2008). Türkiye örneğinde farklı istismar (fiziksel, duygusal, cinsel) ve ihmal (fiziksel, duygusal) türleri ile psikolojik sağlık arasındaki ilişkileri ortaya çıkarmaya yönelik bu çalışmanın özgün bir nitelik taşıdığı ve bunun yanısıra bu çalışmada ele alınan çocukluk dönemi istismar ve ihmal yaşantılarının sosyo-demografik değişkenlere göre dağılımının incelenmesinin Türkiye'deki istismar olgusunun anlaşılmasına yönelik çalışmalara katkı sağlayabileceği düşünülmektedir. Sonuç olarak bu çalışmanın amacı ergenlerde çocukluk dönemi kötü muamele yaşantıları ile psikolojik sağlık arasındaki ilişkileri ortaya koymak ve çocukluk dönemi istismar ve ihmal yaşantılarının cinsiyet, sosyoekonomik düzey, ebeveyn medeni durumu, kardeş sayısı, ebeveyn eğitim durumu gibi sosyo demografik değişkenlere göre farklılaşma düzeyini saptamaktır

Yöntem: Çalışmada çocukluk dönemi istismar yaşantıları Çocukluk Örselenme Yaşantıları Ölçeği-Kısa Formu (Childhood Trauma Questionnaire) (Bernstein, 2006) ile psikolojik sağlık seviyeleri Yılmazlık Ölçeği (Resilience Scale) (Gürkan, 2006) ile demografik özellikleri ise araştırmacı tarafından geliştirilen "Demografik Bilgi Formu" ile ölçülmüştür. Araştırma yaşları 14-19 arasında değişen 671 ergen üzerinde yapılmış olup ($x=16.17$; $sd=1.28$) örneklemin %51.1'i kız ($n= 343$), %48.9'u ise erkektir ($n= 328$). Araştırma değişkenlerinden çocukluk dönemi istismar ve ihmal yaşantıları normal dağılım özelliği göstermediğinden analizlerde parametrik olmayan testler kullanılmıştır.

Bulgular: Araştırma bulguları, psikolojik sağlık ile duygusal istismar ($r = -.33$; $p < .01$), fiziksel istismar ($r = -.26$; $p < .01$), cinsel istismar ($r = -.23$; $p < .01$), fiziksel ihmal ($r = -.33$; $p < .01$), duygusal ihmal ($r = -.37$; $p < .01$) arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki olduğunu göstermiştir. Bunun yanı sıra duygusal istismar hariç tüm istismar ve ihmal türlerinin cinsiyete göre erkekler lehine anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Ayrıca istismar ve ihmal yaşantıları ebeveyn medeni durumuna (evli, bekar), aile tipine (çekirdek, geniş), kardeş sayısına ve ailenin aylık gelirine göre farklılık göstermezken, sadece fiziksel ihmal yaşantıları ebeveyn(hem anne hem baba) eğitim düzeyine göre anlamlı farklılaşma göstermektedir.

Sonuç: Araştırma bulguları ergenlerin çocukluk dönemi örselenme yaşantıları arttıkça olumsuz yaşantılardan sonra kendini toparlayabilme gücü anlamındaki psikolojik sağlık seviyeleri düştüğünü göstermiştir. Diğer yandan çocukluk dönemi istismar ve ihmal yaşantıları üzerinde demografik değişkenlerden cinsiyetin, fiziksel ihmal yaşantıları üzerinde ise anne baba eğitim seviyesinin etkili olduğu söylenebilir.

Anahtar Sözcükler: psikolojik sağlık, çocukluk istismarı/ihmali, ergenlik

1. Giriş

Psikolojik sağlık risk altında olup pozitif uyum gösteren bireyleri tanımlamak için kullanılan bir kavram olup genellikle pozitif uyum, zorluklar karşısında ruh sağlığını koruma veya yeniden geri kazanmak şeklinde ifade edilir. Genellikle bireyin pozitif uyumun altında yatan faktörleri belirlemeye çalışan psikolojik sağlamlıkla ilgili çalışmalar başlarda daha çok çocukluk dönemi sıkıntılarına odaklanırken daha sonraları ebeveyn kaybı, yoksulluk, savaş, şiddet, doğal afetler, travmatik yaşantılar, fiziksel hastalıklar gibi yaşam boyu oluşup kişinin uyumunu güçleştirebilecek olumsuz yaşantılara odaklanmaya başlamışlardır (Herrman et all. 2011; Masten & Powell 2003). Psikolojik sağlamlığın kriterleri belirlenirken veya bir kişinin psikolojik olarak sağlam olduğu ifade edilirken bu durumun o kişinin tüm yaşamını kapsayan bir tanımlama olmadığı yani psikolojik sağlamlığın bir her durumda gösterilen bir kişilik özelliği olmadığı gözden kaçırılmamalıdır (Masten & Powell,

2003). Ungar, (2012) psikolojik sağamlık kavramının daha iyi anlaşılması için bireyin içinde bulunduğu aile, okul, toplum gibi çevresel ve bağlamsal faktörlerin iyi anlaşılması gerektiğini ifade eder.

Çocuk ruh ve beden sağlığına zarar veren en ciddi durumlardan biri çocukluk döneminde meydana gelen istismar yaşantıları Dünya Sağlık Örgütü tarafından (2010) bir sorumluluk, güven ve güç ilişkisi bağlamında çocuğun sağlığına, yaşamına, gelişimine veya saygınlığına zarar verebilecek her türlü fiziksel ve duygusal kötü davranışı, cinsel istismarı, ihmali, dikkatsizliği, ticari ve diğer sömürüler şeklinde ifade edilmektedir. Çocuk kendisini korumak, sevgi ve şefkat göstermekle yükümlü kişiler tarafından örselenir, yaralanır veya başka türlü kötü muameleye maruz kalırsa bu durum çocuğun psikolojik özellikleri üzerinde geri dönüşü olmayan izler bırakır. Kötü muameleye maruz kalmış çocukların hemen hemen tüm gelişim alanlarında ruhsal ve davranışsal sorunlar gösterirler. Büyüme gerilikleri, yetersiz zihinsel gelişim, beyin hasarları, düşük akademik başarı, düşük dil becerisi, akranlarına karşı daha yoğun saldırgan davranışlar, düşük empati becerisi, suçla karışma, boyun eğici davranışlar, düşmanca tavırlar, yetişkin yaşamlarında istimara eğilimli olma, evden kaçma, düşük öz saygı, sosyal becerilerde yetersizlik gibi özelliklerin gelişmesinde istismar ve ihmal tek başına yeterli olmasa da etkili olduğu düşünülmektedir (Topçu, 2009). Çocuk istismar ve ihmalinin sonuçları hakkında son 20 yılda yapılan çalışmalar, sorunun çocukluk, ergenlik ve yetişkinlik dönemlerinde nörobiyolojik, bilişsel, psikososyal, davranışsal, psikolojik ve sağlık gibi alanlarda etkisinin olduğunu ortaya çıkarmıştır (NRC, 2013:3,1-33). Bu noktada hiç tartışmasız bir şekilde çocukluk döneminde kötü muameleye maruz kalmanın son derece stresli bir durum olduğu söylenebilir ancak bu strese rağmen bazı bireylerde uyumsuz sonuçlar nispeten daha az gözlenir. Bu durum psikolojik sağamlıkla ilgili çalışmaları hangi çevresel ve gelişimsel özelliklerin bu bireylerde daha az uyum problemlerinin ortaya çıkmasını sağladığını araştırma yöneltmiştir (Cicchetti & Valentino 2006). Ergenlik dönemindeki bazı gençler karşılaştıkları zorluklarla yüzleşmede ve bu zorlukların üstesinden gelmede diğerlerine göre daha dayanıklı oldukları ve daha etkili başa çıkma stratejileri kullandıkları söylenebilir. Bu durum kısmen o bireyin kişilik özellikleri ile kısmen de kişinin geçmişteki ve şuanda ki çevresi ile ilgilidir (Geldard & Geldard, 2013). Çocukluk dönemi istismar yaşantıları ile yetişkin psikolojik problemleri arasındaki ilişkileri inceleyen dört çalışmayı derleyen Rutter (2007) çocukluk döneminde fiziksel veya cinsel istismar yaşantısı olan bireylerin yaklaşık yarısının yetişkinlik döneminde ruh sağlığı açısından normal sınırlar içerisinde psikososyal fonksiyonlar gösterdiğini ve bu bulguların psikolojik sağamlık olgusunu desteklediğini ifade etmiştir. Çocukluk döneminde kötü muameleye maruz kalan ve kalmayan bireylerin psikolojik sağamlığının karşılaştırıldığı bir diğer çalışmada ise kötü muamele deneyimi olan çocukların psikolojik uyum ve yeterliliklerinin böyle bir yaşantısı olmayanlara göre daha düşük olduğu görülmüştür (Cicchetti, Rogosch, Lynch & Holt 1993). Çocukluk döneminde benzer travma yaşantılarına sahip olmalarına rağmen intihar girişiminde bulunan ve bulunmayan bireyler arasındaki farkın nedenini bulmaya yönelik bir çalışmada ise psikolojik sağamlığın söz konusu iki grup arasındaki temel farklılıklardan biri olduğu başka bir deyişle psikolojik sağamlığın çocukluk dönemi travmalarının uzun dönemde olumsuz etkilerine karşı koruyucu bir faktör olduğu belirlenmiştir (Roy, Carli & Sarchiapone: 2011).

Dünyada psikolojik sağamlık ile çocukluk dönemi kötü muamele yaşantıları arasındaki ilişkiyi çocuklarda (Jaffee et. al. 2007; Graham-Bermann et all. 2009), okul döneminde (Cicchetti & Rogosch 1997), ergenlerde (Kassis et. all 2013; Perkins & Jones, 2004; DuMont, Widom & Czaja 2007) yetişkinlerde (Goldstein, Faulkner & Wekerle 2013; Chambers & Belicki 1998; Campbell - Sills, Cohan & Stein 2006) inceleyen birçok çalışma olmasına rağmen Türkiye’de söz konusu ilişkiye dair ergenlerde fiziksel istismar ile psikolojik sağamlığı inceleyen sadece bir çalışmaya rastlanmıştır (Irmak, 2008). Türkiye örneğinde farklı istismar (fiziksel, duygusal, cinsel) ve ihmal (fiziksel, duygusal) türleri ile psikolojik sağamlık arasındaki ilişkileri ortaya çıkarmaya yönelik bu çalışmanın özgün bir nitelik taşıdığı ve bunun yanısıra bu çalışmada ele alınan çocukluk dönemi istismar ve ihmal yaşantılarının sosyo-demografik değişkenlere göre dağılımının incelenmesinin Türkiye’deki istismar olgusunun anlaşılmasına yönelik çalışmalara katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

Sonuç olarak bu çalışmanın amacı ergenlerde çocukluk dönemi kötü muamele yaşantıları ile psikolojik sağamlık arasındaki ilişkileri ortaya koymak ve çocukluk dönemi istismar ve ihmal yaşantılarının cinsiyet, sosyoekonomik düzey, ebeveyn medeni durumu, kardeş sayısı, ebeveyn eğitim durumu gibi demografik değişkenlere göre farklılaşma düzeyini saptamaktır

2. Yöntem

Bu araştırmanın örneklemini Gaziantep İli merkez ilçelerinden Şahinbey ve Şehitkamil’de yaşayan farklı sosyo ekonomik düzeye sahip yaşları 14 ile 19 arasında değişen 343’ü (% 51.1) kız, 328’i (% 48.9) erkek olmak üzere toplam 671 kişiden oluşmaktadır.

2.1. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada veri toplama aracı olarak Çocukluk Örselenme Yaşantıları Ölçeği- Kısa Formu (ÇÖYÖ-KF) Yılmazlık Ölçeği (YÖ) ve Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır.

2.1.1 Çocukluk Örselenme Yaşantıları Ölçeği- Kısa Formu (ÇÖYÖ-KF)

Bernstein et all (2003) tarafından, 1978 klinik özellikler gösteren/normal, ergen/yetişkin örneklem üzerinde geliştirilen ölçek, daha önce Bernstein et all (1994) tarafından geliştirilen ölçeğin kısa formudur. Ölçek bireylerin çocukluk döneminde maruz kaldığı fiziksel, duygusal, cinsel istismar ve fiziksel, duygusal ihmal yaşantılarını belirlemek amacıyla geliştirilmiş beşli likert tipinde bir ölçme aracıdır. 28 maddeden oluşan ölçeğin beş alt boyutu vardır. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 112, en düşük puan ise sıfırdır. Ölçeğin Türkçe'ye uyarlaması Kaya (2014) tarafından 306 üniversite öğrencisi üzerinde yapılmıştır. Bu çalışma kapsamında yapılan doğrulayıcı faktör analizi çalışmasında aracın ergen grupta kabul edilebilir uyum iyiliği değerlerine sahip olduğu görülmüştür ($X^2/ sd (841.59 / 265) = 3.17$; RMSEA= .06; NNFI= .97; CFI= .97; GFI= .91 ve SRMR= .06).

2.1.2 Yılmazlık Ölçeği (YÖ)

Gürkan (2006) tarafından üniversite öğrencilerinin psikolojik sağlık düzeyini ölçmek amacıyla geliştirilen araç "güçlü olma" , "girişimci olma" , "iyimser olma/yaşama bağlı olma" , "iletişim/ilişki kurma" , "öngörü" , "amaca ulaşma" , "lider olma" , "araştırmacı olma" şeklindeki sekiz alt boyuttan oluşmaktadır. Beşli likert formatında olan araç 50 maddeden oluşmakta ve ölçekten alınabilecek en yüksek puan 250 iken, en düşük puan 50'dir. Gürkan (2006) tarafından yapılan test tekrar test analizi, Cronbach alfa iç tutarlılık hesaplamaları faktör analiz ve ölçüt geçerliği analizler ölçeğin kabul edilebilir geçerlik ve güvenilirlik değerlerine sahip olduğunu göstermiştir. Bu çalışma kapsamında yapılan doğrulayıcı faktör analizi çalışmasında aracın ergen grupta kabul edilebilir uyum iyiliği değerlerine sahip olduğu görülmüştür ($X^2/ sd (5318.58 / 1174) = 4.63$; RMSEA= .07; NNFI= .94; CFI= .95; GFI= .76 ve SRMR= .08).

2.1.3 Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından geliştirilen form ve örneklem grubun demografik bilgilerini betimlemeyi amaçlamaktadır. Formda ölçeği dolduran kişiye ve ailesine dair bilgiler tanımlanmaya çalışılmıştır

3. Bulgular

Araştırma değişkenlerinden çocukluk dönemi istismar yaşantıları normal dağılım göstermediği için değişkenler arasındaki ilişki Spearman Brown Sıra Faktörleri korelasyon analizi ile, istismar yaşantılarının demografik değişkenlere göre değişim durumu Mann Whitney U ve Kruskal Wallis H testi ile ve psikolojik sağlık puanlarının demografik değişkenlere göre dağılımı ise t testi ve ANOVA ile analiz edilmiştir.

Ergenlerin çocukluk dönemi istismar ve ihmal yaşantılarının demografik değişkenlere göre farklılaşma düzeyi incelendiğinde duygusal istismarın cinsiyete göre farklılaşmadığı ($u= 5.29$; $p > .05$); fiziksel istismarın ($u= 4.43$; $p < .05$), cinsel istismarın ($u= 5.22$; $p < .05$), fiziksel ihmalin ($u= 4.56$; $p < .05$) ve duygusal ihmalin ($u= 4.79$; $p < .05$) cinsiyete göre erkekler lehine anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. İstismar ve ihmal yaşantılarının diğer demografik değişkenlere göre dağılımı incelendiğinde ise bu yaşantıların ebeveyn medeni durumuna (evli, bekar), aile tipine (çekirdek, geniş), kardeş sayısına ve ailenin aylık gelirine göre farklılık göstermediği, sadece fiziksel ihmal yaşantılarının ebeveyn (hem anne hem baba) eğitim düzeyine göre anlamlı farklılaşma gösterdiği yani düşük eğitim düzeyine sahip anne babalarda fiziksel ihmalin daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Diğer bir araştırma değişkeni olan psikolojik sağlamlığın demografik değişkenlere göre dağılımı incelendiğinde bu değişkenin cinsiyet, anne ve babanın eğitim durumu, ailenin aylık geliri, anne babanın medeni durumu ve kardeş sayısına göre farklılaşmadığı, sadece aile tipine göre (çekirdek aile, geniş aile) göre çekirdek aile lehine farklılaştığı ($t (667) : 3.09$; $p < .05$) tespit edilmiştir.

Ergenlerin çocukluk dönemi istismar ve ihmal yaşantıları ile psikolojik sağlık seviyeleri arasındaki ilişki tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Çocukluk dönemi istismar ve ihmal yaşantıları ile psikolojik sağlamlık arasındaki ilişki

	1	2	3	4	5	6
1.Duygusal İstismar	-					
2.Fiziksel İstismar	.45	-				
3. Cinsel İstismar	.35	.39	-			
4. Duygusal İhmal	.47	.38	.29	-		
5. Fiziksel İhmal	.42	.35	.28	.58	-	
6. Psikolojik Sağlamlık	-.33	-.26	-.23	-.37	-.33	-

Tablo 1’de görüldüğü üzere Çocukluk Örselenme Yaşantıları Ölçeği’nin alt boyutları kendi aralarında orta düzeyde anlamlı ilişkiler gösterirken, psikolojik sağlamlık ile duygusal istismar ($r = -.33$; $p < .01$), fiziksel istismar ($r = -.26$; $p < .01$), cinsel istismar ($r = -.23$; $p < .01$), duygusal ihmal ($r = -.37$; $p < .01$) ve fiziksel ihmal ($r = -.33$; $p < .01$) arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

4. Tartışma

Araştırma bulguları ergenlerin çocukluk dönemi travma yaşantıları arttıkça olumsuz yaşantılardan sonra kendini toparlayabilme gücü anlamındaki psikolojik sağlamlık seviyelerinin düştüğünü göstermiştir. Diğer yandan çocukluk dönemi istismar ve ihmal yaşantıları üzerinde demografik değişkenlerden cinsiyetin, fiziksel ihmal yaşantıları üzerinde anne baba eğitim seviyesinin, psikolojik sağlamlık seviyesi üzerinde ise aile tipinin etkili olduğu söylenebilir.

Çocukluk dönemi istismar ve ihmal yaşantıları ile psikolojik sağlamlık arasındaki ilişki istismarın uzun vadeli olarak bireyin ruh sağlığı üzerindeki etkisinin bir göstergesi olarak düşünülebilir. Bu noktada özellikle istismarın etkilerini azaltmayı veya bireylerin psikolojik sağlamlık seviyesini yükseltmeyi hedefleyen ruh sağlığı program ve müdahalelerin değişkenler arasındaki bu ilişkileri göz önüne almasının yararlı olacağı düşünülmektedir.

Kaynakça

- Bernstein, D. P., Stein, J. A., Newcomb, M. D., Walker, E., Pogge, D., Ahluvalia, T., ... & Zule, W. (2003). Development and validation of a brief screening version of the Childhood Trauma Questionnaire. *Child abuse & neglect*, 27(2), 169-190.
- Campbell-Sills, L., Cohan, S.L., Stein, M.B. (2006) Relationship of resilience to personality, coping, and psychiatric symptoms in young adults. *Behaviour Research and Therapy* 44: 585–599
- Cicchetti, D., & Valentino, K. (2006). An ecological-transactional perspective on child maltreatment: Failure of the average expectable environment and its influence on child development. In Dante Cicchetti & Donald J. Cohen (Eds) *Developmental Psychopathology, Risk, Disorder, And Adaptation*, 3, 129-201.
- Cicchetti, D., Rogosch, F.A., Lynch, M., & Holt, K.D. (1993) Resilience In Maltreated Children: Processes Leading To Adaptive Outcome. *Development And Psychopathology* 5, 4, Pp 629-647
- Cicchetti, D., & Rogosch, F. A. (1997). The role of self-organization in the promotion of resilience in maltreated children. *Development and Psychopathology*, 9, 797-815.
- Geldard, K. & Geldard, D. (2013) *Ergenler ve Gençlerle Psikolojik Danışma-Proaktif Yaklaşım* (Counselling Adolescents-The Proactive Approach for Young People). Çev. Metin Pişkin. Nobel Yayıncılık. Ankara.
- Goldstein, A.L., Faulkner, B., Wekerle, C. (2013) The relationship among internal resilience, smoking, alcohol use, and depression symptoms in emerging adults transitioning out of child Welfare. *Child Abuse & Neglect* 37: 22– 32
- Graham-Bermann, S. A., Gruber, G., Howell, K. H., & Girz, L. (2009). Factors discriminating among profiles of resilience and psychopathology in children exposed to intimate partner violence (IPV). *Child abuse & neglect*, 33(9), 648-660.
- Gürkan, U. (2006). Yılmazlık ölçeği (YÖ): Ölçek geliştirme, güvenilirlik ve geçerlik çalışması. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 39(2), 45-74.
- Herman, H. Vd. (2011) What Is Resilience?. *La Revue canadienne de psychiatrie*, ;56 (5): 258-265.

- Jaffee, S. R., Caspi, A., Moffitt, T. E., Polo-Tomas, M., & Taylor, A. (2007). Individual, family, and neighborhood factors distinguish resilient from non-resilient maltreated children: A cumulative stressors model. *Child Abuse and Neglect*, 31, 231–253.
- Kassis, W., Artz, S., Scambor, C., Scambor, E., Moldenhauer, S. (2013) Finding the way out: A non-dichotomous understanding of violence and depression resilience of adolescents who are exposed to family violence. *Child Abuse & Neglect* 37: 181–199
- Kaya, S. (2014) Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantıları Ölçeği Kısa Formunun Türkçe'ye Uyarlanması. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Muğla
- Masten, A.S. and Powell, J.L. (2003) *A Resilience Framework For Research, Policy And Practice. In Resilience And Vulnerability: Adaptation. In Context Of Childhood Adversities.* Ed. Luthar, S.S. Cambridge University Press. NY. USA.
- National Research Council (NRC) (2013) New Directions in Child Abuse and Neglect Research. National Academies Press. Washington, USA.
- Rutter, M. (2007) Commentary Resilience, Competence, And Coping. *Child Abuse & Neglect* 31 205–209
- Ungar, M. (2012) The Social Ecology of Resilience: A Handbook of Theory and Practice. Springer Science and Business Media
- WHO (2010) <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs150/en/>
- Topçu (2009) *Silinmeyen İzler*. Phoenix yayınları. Ankara
- Yılmaz-Irmak, T. (2008). Çocuk istismarı ve ihmalinin yaygınlığı ve dayanıklılıkla ilişkili faktörler. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*.